

NEGATIVE INCOME TAX IN THE CONTEXT OF WELFARE STATE AND ZAKAT (the religious levy) IN THE ISLAMIC ECONOMY*

Yazar/Author: Asst. Prof. Dr. / Yrd.Doç.Dr.Yusuf Temür¹

Abstract

Zakat is a possible institution in the financing of social security and the elimination of the troubles of people in difficult situations. when fully implemented History has shown out how useful this institution was. That is, it did not remain poor people to be given zakat in the periods when it was applied. The structure of management and supervision of social assistance and transfer systems do not seem effective. Despite the increase in public social spending, the welfare states are not successful enough in surmounting with unemployment and poverty. The fact that the existing social assistance systems aimed at eliminating income inequality and poverty are not fully successful, that has led many economists and policymakers to new pursuits. Therefore, existing social policies are now being re-examined. Zakat-like institutions have been applied by some western countries. Almost all modern taxation principles are existed in this institution. Recently in social security field It has been seen that negative income tax practices is compatible with the zakat institution.

The aim of this study is to contribute to the implementation of welfare state in a more effective and human-focused dimension by comparing zakat system with the negative income tax in our country. By determining the place of the Zekât organization in islamic economy and its reflection in today's economic life it is possible to make more robust and fruitful discussions. It has been concluded that the goals to be reached with the institution of zakat in the Islamic thought system are compatible with the understanding of social solidarity and aim of the welfare state.

Key Words: Welfare State, Negative Income Tax, Zakat, Islamic Economy

REFAH DEVLETİ KAPSAMINDA NEGATİF VERGİ ve İSLAM EKONOMİSİNDE ZEKÂT MÜESSESESİ

Özet

Zekât, Sosyal güvenliği finansmanında ve insani yaşam standartlarının altında bulunan insanların içinde bulunduğu şartların iyileştirilmesinde, uygulanması mümkün olan bir müessesidir. Bu müessesenin tam uygulandığı dönemlerde ne derece faydalı olduğuna tarih işaret etmiştir. Zira zekât müessesesinin eksiksiz uygulandığı dönemlerde zekât verecek yoksul kalmamıştır. Zekât müessesesine ikame olarak kabul edilen sosyal yardım ve transfer sistemlerinin yapısı, yönetimi ve denetimi, etkin görünmemektedir. Günümüzde sosyal amaçlı harcamalar artmasına rağmen sosyal devletler, işsizlikle ve fakirlikle mücadelede istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Bu durum gelir eşitsizliği ve yoksulluğu amaçlayan mevcut sosyal yardım sistemlerinin ekonomik etkisizliği, çoğu iktisatçıları ve politika yapıcıları yeni arayışlara yönlendirmiştir. Bundan dolayı uygulanmakta olan sosyal politikalar, transfer harcamaları yeniden gözden geçirilmektedir. Batı ülkelerinin birçoğunda da zekâta benzer bazı uygulamaların yapıldığı gözlemlenmiştir. Modern vergileme ilkelerinin hemen hepsi bu müessesenin içerisinde mevcuttur. Ayrıca sosyal güvenlik alanındaki son dönemdeki eğilimlerinde negatif gelir vergisi uygulamaları ile zekât müessesinin uyumluluğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı refah devleti kapsamında özellikle ülkemizdeki negatif gelir vergisi uygulamalarının zekât müessesesi ile karşılaştırarak sosyal yardımların karşılığını daha ucuz ve daha insani bir sisteme yaklaştırılmasına katkıda bulunmaktır. Bu bağlamda zekât müessesesinin İslam ekonomisindeki yerinin belirtilerek günümüz iktisadi ve sosyal hayata yansımalarının tespiti bu alanlardaki tartışmaların daha sağlıklı bir yapıda oluşmasına yol açacaktır. Çalışmada zekât müessesesinin günümüz sosyal yardım programlarında uygulandığı ve farklı yöntemlerle de uygulanabileceği neticesine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Refah Devleti, Negatif Gelir Vergisi, Zekât, İslam Ekonomisi

✉* Bu çalışma, Uluslararası İslam Ekonomisi, Finans ve Etik Kongresinde (İSEFE'17) bildiri olarak sunulmuştur .

¹ Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, yusuf.temur@gop.edu.tr

Giriş

Refah devleti, 19. yüzyılın son dönemlerine doğru, Avrupa ve Kuzey Amerika toplumlarının sosyal güvenlik sistemlerine dâhil olmalarıyla bağlantılı uygulamalardır. Refah devleti uygulamalarının belirgin olarak 1945-1970 arasında ortaya çıkmış ve refah devleti anlayışı sonraki dönemlerde pek çok ülkede kapsamlı reformlar neticesinde önemli değişimlere uğramıştır. Refah devleti, toplumsal sosyal hareketlerden kaynaklanan sosyal güvenlik mekanizmaları üzerinden meydana gelmiştir. Devlet ekonomiye, üretim, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, barınma ve sosyal yardım gibi faaliyet alanlarına müdahale ederek gelirin yeniden ve etkin dağıtılmasında rol oynamıştır. Refah devletinin temel özelliği, kişilerin günlük yaşamlarının en temel fonksiyonları olan barınma, sağlık, eğitim ve istihdamın devlet tarafından temin edilmesidir.

“Refah devletinin araçları, artan oranlı vergileme, işsizlik sigortaları, sosyal güvenlik sistemleri, tarım sektörüne yönelik sübvansiyon ve destekleme politikaları, ücretsiz ya da çok düşük bir katkı payının alındığı eğitim, sağlık sistemi, düşük ücretli konut tedariği gibi sosyal yatırımlar ve transferler olarak sayılabilir” (Seyidoğlu, 1999, 497).

Refah devleti; bireylere ve ailelere minimum bir düzeyde gelir garantisi sağlamak, sosyal risklerin (yaşlılık, hastalık, işsizlik vb.) üstesinden gelmelerine destek olmak ve en iyi yaşam standartlarını sunmak amaçındadır.

1980’li yıllardaki reformlarla devletin tek taraflı sorumluluğu yerine devlet ve bireyin karşılıklı sorumluluklarının olması gerektiği görüşü ağırlık kazanmıştır. Bu görüş çerçevesinde yoksulluk ve sosyal dışlanmanın önüne geçilerek bireylerin eğitim, sermaye vb. desteklerle iş piyasasına dâhil edilmesi ve sosyo-ekonomik hayata uyumunun sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca sosyo-ekonomik hayata uyumu zor olan bireylerin belirli ölçütler dâhilinde de belirli bir nakit gelir ile desteklenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu gereklilik neticesinde ise ülkemizin de dâhil olduğu pek çok batı ülkelerinde aile, yaşlılık ve engelli yardımı, eğitim, sağlık, barınma ve yakacak yardımı, negatif gelir vergisi, asgari geçim gelir desteği, vb. farklı isimler altında çeşitli sosyal transfer uygulamalarını görmek mümkündür.

İslam ekonomisinin bakış açısında tüm bireylerin insani yaşam standartları devletin teminatı altındadır. İslam ekonomisinde emek kutsal kabul edilmiş ve emeğin geliri olan ücretin hakkaniyetle tespiti önemsenmiştir. Bu bağlamda Kur’an-ı Kerim “*İnsan için kendi emeğinin karşılığında başka bir şey yoktur*”, buyrulmaktadır. Ayrıca çalışmayan, sermayeden yoksun bireylerde toplumda mevcut olup varlık ve tesir sebepleriyle gelir dağılımına ortak olurlar ve bütçeden fakir ve miskin kalemelerinden ücretlerini alırlar. Bu yüzden İslam ekonomisinde üretimde mülkiyet esas olmakla birlikte tüketimde herkesi kapsayan, üretemeyen bireyleri bile tüketme hakkı veren bir bölüşüm anlayışı vardır (Eskicioğlu O, 2017, 3). Bu çalışmada refah devleti uygulamaları çerçevesinde öncelikle negatif gelir vergisinin kavramsal boyutu ve ele alınacaktır. İkinci olarak bu kavram zekât açısından değerlendirilecek. Devamında günümüz dünya ve Türkiye uygulamalarına değinilecek ve son kısımda sonuç ve değerlendirmelere yer verilecektir.

1. Negatif Gelir Vergisi

Bazı reformcular, sabit garantili bir gelir planı çerçevesinde ortaya çıkacak teşviklerin ürkütücü erozyonunu kabul ederek, "negatif gelir vergisi" ni desteklediler. Bu öneri, Chicago Üniversitesi'nden Profesör Milton Friedman tarafından 1962'de ortaya çıkarılan “*Kapitalizm ve Özgürlük*” kitabında ortaya atıldı. Friedman bu kitabında, "garantili bir milli gelir" olarak da adlandırılan bir programın altında "hiç kimsenin net gelirinin düşmeyeceği bir zemine" ihtiyaç olduğunu söyledi. Önerdiği sistem mevcut gelir vergisi sistemi ile birlikte uygulanacaktı. Friedman, vergi sistemiyle yönetilen tamamen nakit sübvansiyon için tek bir ifade olan "negatif gelir vergisi" kavramını kullanmıştır (Hazlitt, 2006, 5).

Negatif gelir vergisi bireylerin yıllık belli bir gelir tutarının altında gelir elde etmeleri halinde, o bireylerden gelir vergisi almak yerine, hesaplanan gelir vergisi tutarı kadar bir tutarın, bunlara bütçeden nakit olarak aktarılmasını esas almaktadır. Vergilemenin bir sosyal politika aracı olarak doğrudan kullanılması düşüncesi Milton Friedman’ın “negatif gelir vergisi” kavramıyla yaygınlaşmıştır. Negatif gelir vergisi, toplumda fakirliği ortadan kaldırmasını veya en aza indirmesini hedefleyen bir uygulamanın, insanların belli bir sınıflamaya tabi tutarak değil de sadece insan oldukları ve fakir oldukları için yardım yapması gerektiği vurgulanmıştır. Negatif gelir vergisi, yoksulluğu azaltarak gelir dağılımındaki eşitsizliği ortadan kaldırmayı hedefleyen sosyal politika ve programlar çerçevesinde yararlanılabilecek basit, kapsamlı bir uygulamadır. Bu uygulama ile yoksulluk sınırı altında kalan bireylere ülkesinin varlığı ölçüsünde bir mali destek sağlamayı amaçlayan bir sistemdir (Yay, 2017:11).

Negatif gelir vergisi 1974 yılında OECD tarafından üye ülkelere de önerilmiştir. Ayrıca ABD ve İngiltere’de pilot proje olarak uygulanmıştır. Amerika’da, 1975 yılından başlayarak, fakirliği önlemeye, çocuklu ve düşük gelirlili ailelerin sosyal güvenlik vergi yüklerini azaltmaya yönelik, “Kazanılmış Gelir Vergi İndirimi” uygulamaya konulmuştur. Bu vergi indirimi, yıllık kazanç sınırına göre, düşük gelirlili bireylere, beyan ettikleri gelir miktarı ile ilişkili olarak, geri ödenen nakit transferi şeklinde bir tarifeyle dayalı olarak uygulanmıştır. Sonraki yıllarda ise çeşitli ülkelerde “Aile İndirimi”, “Çocuk İndirimi” ve “Çalışan Ailelerin Vergi İndirimi” gibi, doğrudan sosyal politika aracı olarak kullanılan vergi uygulamaları gözlemlenmiştir. (Karabacak, 2013: 228).

Sosyal politika ve programları yüksek maliyeti yanı sıra piyasa mekanizmasının işleyişini bozucu özelliğe sahiptir. Ayrıca ekonomik eşitsizliklere daha az önem verildiği için gelir dağıtıcı yönü zayıftır ve enflasyonist etkileri yüksektir. Bu programların ihtiyacı olan herkesi içine alması gereklidir. Hâlbuki uygulamaların çoğu, ihtiyaç sahiplerinin bu programlardan faydalanmaları için hastalık, yaşlılık, engellilik v.b. bir gerekçeye sahip olmalarını da gerekli görülmektedir. Bu yüzden ihtiyaç sahiplerini çoğu bu programlardan faydalanmamaktadır. Diğer taraftan, kimlerin kamu yardımlarına ihtiyaç duyanlarda objektif bir şekilde belirlenememektedir. Bu uygulamalar nakdi nitelikte olmasıyla birlikte belirli bir alanda harcanması şartına bağlı olarak gıda, konut ve sağlık gibi mal ve hizmet şeklinde bireylere verilebilmektedirler (Öncel, 1982: 8).

Asgari ücretin aksine negatif gelir vergisi, yalnızca en fazla ihtiyaç duyan yoksul kesime vergi desteği sağlar. Ayrıca bu vergi, hasta, özürülü, yaşlı veya farklı dezavantajları bulunan bireylere yapılan ödemelerde hiç bir ayrımcılık yapmaz. Aksine, sebebine bakılmaksızın yetersiz gelire sahip olmaksistemden yararlanmak yeterlidir. Bu vergi’nin mevcut pozitif vergi sistemine uyumlaştırılması halinde uygulama maliyetleri azaltılırken sistemin basitliğinin artması sağlanabilir. Bu yüzden de refahın etkin ve tam olarak dağıtılmasını sağlanabilir (Aktan ve Vural, 2002:2). Negatif gelir vergisi geniş bir destek bulmuşsa da ciddi bir problemle karşılaşmıştır. Şöyle ki, asgari düzeyde destek olarak görülen yardımı yapmak için yüksek bir marjinal vergi oranı lazımdır. Mevcut sistem yoksul kişiler üzerine oldukça yüksek bir efektif oran yüklemektedir. Negatif gelir vergisine geçiş, bu bireyler üzerindeki vergi oranını düşürecek fakat orta gelirlili bireyler üzerindeki vergi yükünü artıracaktır. Bu durum politik olarak popüler olmaması bir yana, ciddi özendirici etkileri de vardır (Stiglitz, 1994 , 439).

2.Zekât

Zekâtın kelime anlamı "artma, çoğalma, artıma ve bereketir". "Doğru söylemek, sözünü tutmak" anlamına gelen sıdk kökünden alınmış olan ve Kur’ân ve Sünnet’te zekât anlamında da kullanılmış olan sadaka kelimesi, daha sonraki devirlerde gönüllü malî ödemeler için kullanılmaya başlanmıştır. Fıkıh terminolojisinde ise zekât, Allah’ın, belirli yerlere sarf edilmek üzere dince zengin sayılan kişilerin mallarından belli bir payın alınması işlemini ifade eder (TDV, İlmihal, 2008,476). Mekke döneminden itibaren Kur’ân-ı Kerim’in zekât kelimesini İslâmî müesseseler olarak kullanmıştır. İslâm’ın beş şartı içinde yer alan ve temel ibadetlerden sadece malî nitelik taşıyan zekât iktisadî, içtimaî, hukukî yönleri olan bir İslâm müessesesidir. Mekke döneminde Kur’ân, yoksulluk meselesine eğilmiş, bunları doyurmayı, gözetmeyi, onlara giyecek ve konut teminini teşvik etmiş, ilgilenmeyenleri uhrevî ceza ile tehdit etmiştir. Kur’ân -ı Kerim ,

“Onların mallarında muhtaç ve yoksullar için de bir hak vardır” (Zariyat,19)

ayeti ile fakirlere yapılacak yardım ve destekleri bir lütuf veya bağış gibi görmemiş, malı olmayanın mal sahibi üzerinde bir hakkı olarak ilân edilmiştir. Zekât Medine devrinde müesseselerle hangî malların ne miktarından ne kadar ve kimlere verileceği, kimler tarafından toplanıp dağıtılacağı hakkında geniş bilgiler verilmiştir(Karaman,2003,3).

Zekâta tâbi mallarda aranan şartlardan biri de o malın, mükellefin kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin temel ihtiyaç maddelerinin dışında olmasıdır. Beş sınıf mal zekâta tâbidir; Para, (altın, gümüş vb.), ticaret malları, toprak ürünleri, hayvanlar, define ve madenler. Bu malların hepsi gelir artırıcı özelliğe sahiptirler. Zekâta tâbi olmayan mallarda nemâ şartı arandığından, bu şartı taşımayan mallar, meselâ binek hayvanları, binek aracı, çalıştırılan hayvanlar, oturlan evler ve ev eşyaları, meslek kitapları, meslekî aletler ve benzeri mallar zekâta tâbi değildir(Eskicioğlu, 2007, 465).

Kur’an-ı Kerim’de zekâtın verileceği gruplar fakirler, miskinler, zekât memurları, kalpleri İslam’a ısındırılmak istenenler, köleler, borçlular, Allah yolunda ve yolcu olmak üzere sekiz sınıf olarak sayılmıştır (Tevbe 9/60). Kur’an-ı Kerimde öncelik verildiği gibi fakir ve miskine öncelik verilmesi gerektiğini ifade edenler olmakla birlikte bu grupların her birine, bir kaçına veya sadece birine ihtiyaç durumuna göre değişen oranlarda ve miktarlarda zekât verilebileceği, üzerinde hemen hemen ittifak edilmiş bir husustur.

Zekât vasıtasıyla yoksullara ekonomik yardımda bulunmak mükellefiyet olup, dünya hukuk sistemlerinin hemen hemen hiçbirisinin kapsayamadığı olağanüstü faydalı bir sosyal güvenlik müessesesidir. Zekât müessesesinin çok amaçlı olduğu ve sosyal güvenlik sistemine ve kamusal hizmetlerin finansmanına temel oluşturduğu yapılan araştırmalar tarafından sıklıkla vurgulanmıştır. Zekât müessesesi yeterli katkıyı sağlayamadığında, devlet kendi kurumlarından gerekli destekleri yapacak, gerekli müesseseleri kuracak ve çalıştıracaktır. Devlet, bu görevlerini yerine getirmese, yoksullar devlet aleyhine dava dahi açabileceklerdir. Bir İslam devletinin, kendi vatandaşlarına İslam'ın hükümleri doğrultusunda sunacağı kamu hizmetleri ve kuracağı ilgili kurumlar aracılığıyla refaha kavuşturma zorunluluğu vardır. Günümüzde bu önlemler sosyal güvenlik kurumları vasıtasıyla yerine getirilmektedir. İslam tarihi boyunca bunun örnekleri görülmüştür (Armağan, 2009,76).

3.Negatif Gelir Vergisi Açısından Zekât

Sosyal güvenlikle ilgili olarak, gelirin yeniden dağılımı dikey ve / veya yatay olabilir. Dikey yeniden dağıtılması, paranın zenginden fakire aktarılması anlamına gelir. Bu bağlamda, sosyal güvenlik, zengin vatandaşlardan ekonomik açıdan zayıf olan vatandaşlara verilen bir destektir. Yatay yeniden dağılım, bir gruptan diğerine, örneğin erkeklerden kadınlara, yetişkinlerden çocuklara veya gençlerden yaşlılara "gruplar arası" para transferi şeklindedir. Yatay yeniden dağıtılma, bireyin yaşam döngüsünün bir bölümünden diğerine "kişisel" olarak da yapılabilir. Bu bağlamda, sosyal güvence; çocuklara yetiştirildikleri zaman ödeyecekleri, hastaya verilen ancak sağlıklı olduğunda ödeyecekleri, ya da çalıştıklarında ödedikleri emeklilere verilen maddi destek olduğunu anlamına gelmektedir. Buna ek olarak, gelir dağılımı için çeşitli teknikler de vardır (Spicker, 1995:257):

Nakit transferi

Nakit transferleri aşağıdaki gibi çeşitli yaklaşımlara ayrılmıştır

- Negatif gelir vergisi veya garanti edilen yıllık gelir. Nakit transfer miktarı, hak sahibi ailelere, gelir ve aile büyüklüğüne bağlı olarak verilir. Aile ne kadar zayıf olursa, hükümetten para yardımı o kadar çoktur.
- Demogrant, tüm demografik grupların aynı miktarda aldığı nakit transferi biçimidir.
- Ücret Sübvansiyon Oranı (ÜSO) ÜSO, net emek ücretinin seviyesini artıran devlet tarafından başlatılan bir transferdir. Piyasa ücreti ne kadar yüksek olursa, ÜSO sübvansiyonu o kadar düşük olur, ancak yüksek ücret alan işgücü de bu ÜSO'yi almaya devam eder.

Malların Transferi

Gerçekte nakit transferi kısmen mal şeklinde de verilebilir. Bu formun amacı, fonların yanlış kullanımını en aza indirmektir.

Kamu İstihdamı Programı

Kamu sektöründe istihdam olanakları biçiminde "nakit veya aynı transfer" programı ile birlikte bir devlet yardım programını kapsar

Zekâtla veya diğer vergiler yoluyla bireyler arasındaki para transferi, satın alma gücünün yeniden dağıtılması yoluyla toplum üyeleri arasında reel gelir yeniden dağıtılabılır. Zekâtı, "negatif vergi" olarak da tasavvur edebiliriz. Bu tasavvur çerçevesinde kişisel gelir, yoksulluk düzeyi oranlarını aşarsa devlete pozitif bir vergi katkısı sağlayabilecektir. Ancak kişisel gelir, belirli bir yoksulluğun altındaysa devletten para transferini almaya uygun olduğu düşünülür. Zekât benzeri transfer ödemelerinde de devlet, benzer şekilde, mevcut yaşam standartlarına dayalı bir yoksulluk sınırını belirlemek ve gelirleri, belirlenen yoksulluk sınırının altına düşen kişilere ödemedede bulunabilir. Fakat transfer ödemelerinin hesaplanması, İslami bir plan düzeninde daha farklı olacaktır. Mevcut yaşam ve gelir standartlarına dayanılarak belirlenen herhangi bir yoksulluk sınırı, zekât nisabı ışığında ayarlanmalıdır. Nisab, yaşam maliyeti endeksi ve makul olarak tanımlanmış güncel standartlar açısından dinamik bir yoruma imkân sağlar. Ancak bazen nisabı aşan altın ve mücevher açısından birinin tasarrufları ve ihtiyaçlarının altına düşen mevcut gelirler arasında oynak bir bağlantı vardır(Faridi, 1983, 27).

Nisab, zekât yükümlülüğünde esas alınan zenginlik ölçüsü anlamında fıkıh terimidir. Sözlükte "sınır, işaret, asıl, kök, kaynak" anlamlarına gelen nisâb kelimesi fıkıh terimi olarak zekâtın farz olduğunu gösteren zenginlik ölçüsünü ifade eder (Erkal, 2014,139). Zekâtın farz olması için, tayin edilen belli miktarlara "nisab" adı verilir. Zekâtı alınan malların nisapları Peygamberimiz tarafından tespit edilmiştir. Nisap ölçülerinden bazıları şunlardır; 200 dirhem gümüş, 20 dinar altın, 5 deve, 30 sığır, 40 koyun veya keçi, toprak ürünlerinden de 5 vesk (yaklaşık 1 ton kadar).İşte belirlenen bu miktarlar, o noktadan itibaren, mükellefe zekâtın farz olduğunu göstermektedir. Bu seviyeye yükselmemiş, dolayısıyla bundan daha az olan mallarda zekât zorunluluğu yoktur(Eskicioğlu, 2007, 465) .

Zekât verme bakımından zekât ölçüsü olan "nisab" kavramını, günümüz ekonomi terimlerinden olan "asgari gelir desteği" kavramıyla ifade edebiliriz. Çünkü asgari gelir desteği, geliri belli bir seviyenin altında kalan tüm bireylere devlet tarafından yapılacak düzenli, nakit gelir transferidir. Zekât alma

bakımından ise asgari geçim indirim ile ifade edilebilir. Çünkü bireylerin geçinmeleri için gerekli olan asgari gelir miktarının vergiye tabi tutulmamasına asgari veya en az geçim indirimi denir.

Kapitalizm, üretim alanlarında sınırsız özgürlük ve özel mülkiyet sahipliğini savunmasının yanı sıra zenginliğin dağılımındaki eşitsizlikle sonuçlanırken, komünizm bireysel özgürlük ve mülk sahipliğini de azaltan başka bir düşünce sistemidir. Servet ve gelirin yeniden dağıtılmasının amacı sosyo-ekonomik adaleti tesis etmektir. İslam'ın ayrılmaz bir parçası olan insanlığın kardeşliği, kesin bir bağlılık temelinde ahlaki bir felsefe olarak görülür. Adalet ve kardeşlik ayrılmayan iki unsurdur ve her ikisi de zenginliğin ve gelirin yeniden dağıtılması sistemi ile gerçekleştirilebilir. İslam içerisindeki yeniden dağıtım, kapitalist sistem ya da sosyalist yeniden dağılımdan farklıdır. İslam yalnızca sosyal topluluk boyutlarını vurgulamakla kalmayıp, aynı zamanda maneviyatı da vurgulamaktadır. Adalet, bencilliği red ederken daha çok adil olmamızı gerektiriyor. Yeniden dağıtım sistemi, zenginliğin ve gelirin topluma adil dağılımını sağlamak için yapılan bir girişimdir. Zekât dini görevin yanı sıra aşırı zenginlikleri muhtaç kişilere aktarmak için bir öneri ve zenginlik ile gelirin yeniden dağıtılması için itici bir faktör olabilir

Geleneksel ekonomik düzende yoksullara yardım yalnızca gönüllülük esasına dayanır. Bu bağlamda, yüksek gelirli grupların sermaye fazlasını düşük gelir grubuna devretmesini zorunlu kılan herhangi bir doğrudan transfer politikası bulunmamaktadır. Geleneksel ekonomi tarafından gelirin yeniden dağıtılması için tek yol, devletin düşük gelirli gruplara vergi avantajları tahsis ederek (görünür transfer programları) geliri yeniden dağıtma çabasıdır(Smith, 2000, 17). Modern sistemlerde sosyal transferler, sadece devlet eliyle yerine getirilmektedir. Bu da, devletin mali gücü ile doğru orantılıdır. İslam Hukuku, devlete bu görevi yüklemekle birlikte, varlıklılara da ve hatta tüm bireylerden, ihtiyaç sahiplerine destek olmaları istemiştir.

“Malının zekâtını verdiğin zaman, üzerine gereken borcunu (fakirlerin sendeki hakkını) ödemiş olursun”(Tirmizî, Zekât, 2).

Hadisi Şerif te de belirtildiği gibi devlet herhangi bir önlem almasa bile, bireyler, kendi iradeleri doğrultusunda ihtiyaç sahiplerine yardım etmekle mükelleftirler. Yoksullara zekâtlarını vermek zorundadırlar. Bu yüzden sosyal güvenlik mekanizmaları konusunda en önemli müessese zekât tır.

“Sadakalar (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak ancak, yoksullara, düşkünlere, (zekât toplayan) memurlara, gönülleri (İslâm'a) ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda olana, yolda kalana mahsustur. Allah pek iyibilendir, hikmet sahibidir” (Tevbe, 60).

Ayetteki gibi temel hükümler, İslam dininde sosyal yardımların, transferlerin ve benzeri sistemlerin temellerini teşkil ederler. Çünkü bu hükümlerin asıl amacı şudur: Maddi ve manevi gücü yerinde olanlar yoksullara, yetimlere dullara, ihtiyaç sahiplerine yardım etmelidir. Bunlara yardım edenler, Allah'ın ve Peygamberinin tavsiyelerini yerine getirmiş sayılırlar.

Negatif gelir vergisi araçlarından olan asgari gelir kavramıyla ilgili sorunun belirli minimum yaşam seviyesine ulaşmak için gelir düzeyinin yeterliliğidir. Bu kavramın içeriği ve asgari yaşam seviyesinin değerlendirilmesi toplumsal bağlamda tartışılabilir ve haklı bulunması gerekir."yeterlilik kriteri" evrensel olarak kabul edilebilir mi? Sadece ne için yeterlilik. Yeterince ne kadar süreyle? Kimin için yeterli ve kim yeterli diyor? gibi soruların cevapları gerçek yaşam açısından tartışılabilir olduğu ortaya çıkmaktadır (Veit, 1998: 23-27). Bu hususla ilgili olarak İslam ekonomisinin önemli merkezlerinden Malezya'da genel olarak yoksulluğun ölçülmesinde bir araç olan "kifayah" (ortalama yoksulluk sınırı) olarak bilinen bir kavram kullanılmaktadır. Oldukça basit bir ifadeyle, harcamanın yeterliliğini, brüt geliri ve ailenin veya bireyin minimum harcamasını karşılaştırarak ölçmek için kullanılır. Bu ilkeyi kullanarak, zekât için başvuru yapan kişinin zengin, yoksul ya da yoksul olup olmamaları düzeyi daha doğru belirlenmektedir. Kifayah'ı(ortalama yoksulluk sınırı), zekâtın fakirler ve fakirlerin gerçek ve temel ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğunu ifade eder. Buna paralel olarak, zekât kurumlarının zekâtı daha doğru bir şekilde saptamak ve daha odaklanmış ve daha iyi yönetilen bir zekât dağıtımı için bu yöntemi uyguladılar. Zekat müessesinin insan hayatının altı temel gereksinimini de hesaba kattığını da anlamalıyız. Gereksinimler; barınma, yemek, giyim, eğitim, sağlık ve ulaşımdır. Bu maddeler insanoğlunun temel ihtiyaçlarıdır. Bu nedenle, aylık hane halkı geliri bu asgari gereklilikleri karşılayamadığı takdirde, o haneye ait kişiler fakir veya yoksul sayılabilir (Possumah, 2016, 36).

İslam ekonomisinde yeniden dağıtım (kişisel dağıtım), devlet için bir sosyal-ekonomik politika ve hayırseverliği içerir. Zekât, zorunludur. Sadaka, zekât aynı zamanda maneviyat önlemleri niteliğindedir. Yeniden dağıtım, en azından aşağıdaki hedefleri yerine getirmelidir: (i) yoksulluğa karşı savaşmak (bu nihai hedeftir), (ii) eşitsizliği azaltmak ve (iii)verenleri maddi ve manevi olarak temizlemek. Zekât, temizlenme ve bereketlenme anlamına gelen bir kelimedir. Allah fakirin hakkını zengininin malı içine koymuştur. Zarurî ihtiyaçlarından başka ve borçlarını düştükten sonra, üzerinden bir yıl geçmiş seksen gram altın, döviz veya

para gibi serveti bulunan Müslüman bir kişi, bunun kırkta birini, yani yüzde iki buçüğünü zekât olarak fakire verdiği zaman malı temizlenmiş olur. Çünkü Allah'ın tayin ettiği o miktar, islami ilkelere göre fakirin hakkıdır. Zekâtını vermeyen, fakirin hakkını gasp etmiş demektir. İslam, dini bu hedefleri sistematik olarak takip eden tek dindir ve destekleyici aracı olan zekât vasıtasıyla ya da doğrudan yeniden dağıtılması yoluyla düzenler. Gelir ve zenginliklerin eşit ve adil dağıtımı aslında adalet veya refah kavramlarına ve bütün toplumun mutluluğuna dayanır. Bu bağlamda, yeniden dağıtılma kavramının tek başına olmadığı, ancak toplumsal hayırseverliğin ideolojisiyle yakından bağlantılı olduğu açıktır (Possumah, 2016, 38).

Negatif gelir vergisi uygulamalarından birisi olan Asgari Gelir Desteği, tarihte ilk kez asrısaadet'te uygulanmıştır. Hicretin 14. yılına (miladî 635) kadar, zekât ve sadakalardan finanse edilen beytül-mal'dan (devletin sosyal fonundan) hak sahibi insanlara, eşit miktarlarda maddî destek sağlanmıştır. Dağıtımda sadece kişilerin evli olup olmadıklarına bakılırdı. Evli olanlara, bekârlara göre iki kat verilirdi, din, dil, ırk ve cinsiyet ayırımı yapmaksızın, iktisadî kaynakların dağıtımında genelde toplumun bütün fertlerine eşit davranılmıştır. Hz. Ömer'in, dağıtım politikaları konusundaki şu sözleri gelir transferine işaret etmektedir: Hz. Ömer'in, dağıtım politikaları konusundaki "*Kendinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin olsun ki, şu devlet malında herkesin bir hakkı vardır. Ben de bu konuda, ancak sizin gibi biriyim*" sözleri gelir transferine işaret etmektedir. Hz. Ömer döneminde refahı artırıcı asgari gelir uygulamalarının yanında korunmaya muhtaç bazı özel sosyal kesimlere ayrıca ödemelerde bulunulmuştur. Örneğin, çocuk sahibi olmuş her anneye yılda yüz dirhem olmak üzere ayrıca bir çocuk bakım parası ödemiştir (Seyyar, 2010, 2).

Toplumun hayatını koruyan düzenin en büyük şartı, sosyal tabakalar arasında uçurum veya açığın oluşmamasıdır. Zenginlerin fakirlerden irtibatını kesecek kadar uzaklaşmamları gerekir. Peygamberimiz (SAV) "*Zekât İslam'ın köprüsüdür.*" buyurarak: Sınıflar arasında bağlantıyı temin edecek olanın zekât olduğunu işaret etmiştir. Kur'an'ın zekât verme ve faizi kaldırma emrine uyulmadığından, sınıflar arası münasebetler gittikçe gerginleşir birbirlerine ulaşma yolu ve imkânı kalmaz. Bu nedenle de aşağı sınıftan yukarı sınıfa saygı, itaat, bağlılık yerine isyan, kin ve haset hissi oluşur. Yukarı sınıftan aşağı sınıfa doğru ise merhamet, ihsan, lütuf yerine zulüm ve tahakküm tavrı gelişir. Üst tabakanın imkânları, tevazu ve merhamet vesilesi olmak yerine kibir ve gurur konusu olur. Alt tabakanın acizliği ve fakirliği, ihsan ve merhamet edilmesini gerektirirken, esaret ve sefaletle düşürülmelerini netice verir. Bütün ihtilâllerin, isyanların, ekonomik krizlerin, savaşların, yoksullukların ardında yatan bu tabloyu düzeltecek olan, zekât emrine uyulmasıdır (Nursi, 74). Bu çerçevede Friedman ise toplumsal birlik ve bütünlüğün önemini vurgulayarak önerdiği "Negatif Gelir Vergisi"nin toplumun kamu fonlarına katkıda bulunanlar ve bu fonlardan destek alanlar olmak üzere iki sınıfa bölünmesini önleyeceğini ileri sürmüştür (Friedman, 1980, 123).

Zekât, refah ve servet artışı olarak geri döner. Çünkü belli kesimlerin satın alma gücüne sahip olması işsizlik ve istihdam gibi sorunlara çözüm olduğu gibi, mal ve hizmet üretiminde artışı sağlar. Kur'an-ı Kerim'de bu hakikat şu misâlle anlatılır:

"Mallarımı Allah yolunda harcayanların hâli bir daneye benzer ki, ondan yedi başak sümbüllenir, her bir başakta da yüz dane bulunur. Allah dilediği kimseye, yaptığı iyiliğin karşılığını böyle kat kat verir. Allah'ın lütfü geniştir ve ilmi her şeyi kaplar."
(Bakara Sûresi: 261)

Refah seviyesinin düşmesi ve gelir adaletinin olmaması sosyal patlamanın başta gelen sebebidir. İslamiyet zekât yolu ile insanlar arasında sefaletin önlenmesini, fertlerdeki insanlık duygularının daima canlı kalmasını temin eder. Sosyal adalet kavramının en iyi tatbikat sahalarından biri olan zekât vasıtasıyla insanlar bencillikten, nefislerini kurtarabilirler. Kısaca söylemek gerekirse, zekât insan toplumlarının ahenkli, mesut yaşaması için Allah tarafından teklif edilmiş bir vecibedir (Kartal, 2015, 2).

Zekat'ın üretimi, yatırımı, tüketimi, tasarrufu, çalışmayı, teşvik etmek, gelir ve varlıkları yeniden dağıtımda rol oynamak, ticari dalgalanmaların kontrolü, yatırımları yönlendirmesi gibi birçok etkisi vardır. Zekât, malın stok edilmesini önler. Bu hususla ilgili olarak Ali-İmran Suresinin 180. Ayeti'ndeki;

"Allah'ın bol nimetinden verdiklerinde cimrilik edenler; sakın bunun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar, bilakis kötülüğünedir. Cimrilik yaptıkları şey, kıyamet günü boyunlarına dolacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah, işlediklerinizden haberdardır." (Ali-İmran: 180)

Mealindeki emir malın fert elinde stok edilmesini önler. Bu uygulama ile varlıkların piyasaya İslam'ın esaslarından biri olan bu emir, malın fert elinde stok edilmesini önler. Varlıkların piyasaya sürülmesini sağlar. Zekât, paradan kırkta bir, toprak mahsullerinden onda bir oranında alınır. Bu demektirki; kırk sene harcanmayan para, on sene elde tutulan toprak mahsulleri, ferdin elinden alınır. Zekât, malı cemiyetinden hizmetinde kullanmayı, onu piyasada döndürmeyi ön görerek toplumsal refahın artışını sağlamaktadır.

Bazı Müslüman ekonomistler genel anlamda belirli bir miktar zekât fonunun bir ekonominin üretim önceliklerine yatırım yapıldığında özellikle yoksullara ve genel olarak ekonomiye çarpan etkisiyle de istihdam ve gelir üzerine etkisini ileri sürerek benzer gruptaki insanlara yinelenen mali destekle yoksulluğun giderek ortadan kalkacağını ileri sürmüşlerdir. Rum Suresi'nin 39. Ayeti'ndeki;

“İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte zekâtı veren o kimseler, evet onlar (sevaplarını ve mallarını) kat kat arttıranlardır” (Rum, 39).

ifadesi de bu konuya işaret etmiştir. Sonuç olarak, ekonomide istihdam ve gelir artarak insanların hayat standardı yükselecek ve sonunda zekâtfonunda toplam hacmi artacağı görüşündedirler (Abu Bakar, 2007, 29).

4.Günümüzde Negatif Vergi Uygulamaları

Negatif gelir vergi sinide içeren refah devleti uygulamaları farklı şekillerde hemen hemen tüm ülkelerde görülmektedir. Bu uygulamaları genel olarak aşağıdaki gibi üç temel üzerinden sınıflandırmak mümkündür (Şener, 2010, 5);

-Gelir ve istihdamdaki statüden bağımsız olarak verilen genel destekler (çocuklu ailelereçocuklar için verilen destekler gibi).

-Bireylerin istihdam edilme ve istihdam sırasındayaptığı katkıya göre verilen sosyal sigorta destekler (işsizlik sigortası, emeklilik maaşı gibi).

-Ortalama-gelir testi ya da gelir-mal varlığına bağlı olarak verilen destekler, (barınma, sağlık asgari gelir, engelli, hamile kadınlar, tek ebeveynli aileler, vb)

Toplam kamu gelirlerinden bir kısmını zengin kesimden alt gelir grubundakilere doğru transfer niteliği taşıyan Refah program ve uygulamaları çerçevesinde doğrudan ve dolaylı negatif gelir vergisi özelliği içeren bazı uygulamalar şunlardır (Günaydın ve Yıldız, 2016, 98);

a)Asgari geçim indirimi: En az geçim indirimi, bireylerin veya ailelerin ihtiyaçlarını asgari düzeyde sürdürebileceği en az gelir miktarının vergi dışı bırakılmasıdır. Bazı durumlarda asgari geçim indirimi yöntemi negatif gelir vergisi haline de gelebilmektedir. En az geçim indiriminin en rahat uygulanabileceği sistem kişisel gelir vergisi sistemidir. Dolayısı ile bireylerin vergi ödeme güçlerinin hangi gelir düzeyinden başladığını yani mükellefiyete başlama noktasını gösteren en az geçim miktarının belirlenmesinin ve vergi dışı bırakılmasının alt gelir gruplarının vergi yükünü düşürerek gelir dağılımını düzeltici yönde etki edeceği umulmaktadır. OECD ülkelerinde miktar ve bileşim açısından farklıklar bulunsada tüm gelir gruplarını hedefleyen az geçim indirimi uygulaması bulunmaktadır. Örnek olarak Slovak Cumhuriyetinde yetişkin bir gerçek kişi için aylık 198,09 euro (€) iken Avusturya' da herkes için geçerli 11.000 €,

b) Artan oranlı gelir vergisi tarifesi: Bu tarife ile artan oranlı bir vergileme sisteminde düşük orandan başlama, asgari ücreti vergi dışı bırakma ve asgari ücrette bazı indirimler yapılmasına olanak tanıma gibi uygulamalarla alt gelir grubundakilerin kullanılabilir gelirlerini arttırmak hedeflenmektedir. Bu uygulamalar aile ve çocuk yardımları, işsizlik sigortası, negatif gelir vergisi ve gelir vergisi indirimleri gibi birçok ek uygulama ile desteklenmektedir.

c)Vergi İndirimi: Vergi indirimi, belirli bir parasal miktarın vergi yükümlülüğünden düşülmesi veya dezavantajlı kesimlere sağlanan gelir transferi ile çalışmalarını karşılığında elde ettikleri kazançların arttırılmasını sağlayan negatif gelir vergisi ile temel gelir gibi uygulamaların bazı özelliklerini bünyesinde barındıran bir sistemdir. Vergi kredilerinin hedef kitlesi çocuklu aileler, yoksulluk içerisinde bulunan çocuklar, yaşlılar, engelliler ve düşük gelirli aileler gibi en dezavantajlı gruplar olup, desteğe ihtiyaç duyan bu kesimleri gelir testine tabi tutarak sisteme dâhil etmektedir.

d)Çalışan vergi İndirimi: Çalışan ve düşük gelir elde edenlere gelirlerini arttırma fırsatı veren, vergiden muaf, ulusal sigorta dallarından birine prim ödemesi gerektirmeyen, çocuksuz hanelerin de faydalanabileceği bir uygulamadır. İndirimden faydalanmak isteyenlere belli bazı şartlara ve yaşa göre en az çalışma zamanı getirilebilmektedir ve yine yararlanıcılar bu şartlara göre negatif gelir vergisi bağlamında net bir gelir eşiği elde etmektedirler

e)Eğitim ve sağlık vergi indirimleri: Eğitim ve sağlık vergi indirimleribireysel ve kurumsal olmak üzere iki farklı şekilde uygulanabilmektedir. Bireysel vergisi indirimlerinde, vergi mükelleflerine kendi çocukları adına yaptıkları eğitim ve sağlık harcamaları için yapılan vergi indirimleridir. Bağış vergi indirimleri ise, özel okullara kar amacı gütmeyerek burs veren bireysel vergi mükelleflerine ya da işletmelere verilen vergi indirimidir.

g)Asgari Nakit Gelir Desteği: Asgari gelir desteği, geliri belli bir seviyenin altında kalan tüm vatandaşları devlet tarafından yapılacak düzenli, nakit gelir transferleridir. Asgari nakit gelir desteği sosyal

politikaların sadece çalışan nüfus değil çeşitli sebeplerden çalışmayan ya da çalışamayan nüfus da göz önünde alınarak çalışma değil vatandaşlık temel alınarak verilmesi öngörülen bir haktır. Asgari nakit gelir programları yardımların hedef kitlesi, verilme şartları ve miktarı açısından ülkeden ülkeye çeşitlilik gösterir. Örnek olarak Avrupa ülkeleri arasında bir kişi için Bulgaristan'da aylık 22 Euro'yken Danimarka'da 1422 Euro'ya kadar çeşitlilik gösterebilir (Dodurka, 2014, 23).

h)Mikro Kredi: Mikro kredi, esas itibariyle aşırı yoksul insanlara öncelik vermek üzere, onlara kendi kendilerine gelir getirici bir faaliyette bulunmalarını sağlamak amacıyla verilen küçük bir sermayeyi ifade ediyor “Grameen Modeli” olarak da ifade edilen ve ilk olarak 1976 yılında Bangladeş'te uygulanmasına rağmen, en iyi uygulaması gelişmekte olan ülkelerde değil de ABD ve Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde görülmektedir. Bireyler ne kadar ihtiyaç sahibi ise, o kadar mikro kredi almaya yakın sayılmaktadır.(Taşcı, 2009, 3)

5.Türkiye’de Negatif Vergi Uygulamaları

Son yıllarda Türkiye’de kamusal sosyal yardım kapsamında negatif gelir vergisi uygulamalarında artışgörülmektedir. Türkiye’de kamu tarafından yapılan sosyal yardımları belirli aralıklarla düzenli olarak verilen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonundan (SYDTF)ayrılan kaynaklar ve, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) tarafından müteveli heyetlerin kararına göre verilen yardımlar olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Bu yardımlar kurallı, düzenli ve belli kriterlere dayalı ve hem alanlarda minnettarlık hissettirme oranı düşük, hem de verenler tarafından da devletin verdiği bir hak olarak görülmesi itibariyle, daha hak temelli yardımlardır. Verme bakımından zekât uygulamaları ile örtüştüğü söylemek mümkündür. Diğer yardımlar düzenli olmaması, kimlere hangi durumlarda verileceğinin belirsiz olması itibariyle hem müteveli heyetlerin keyfiyetine ve farklı uygulamalarına tabi olmaları, hem de alanlarda bir tür lütuf hissiyle, minnettarlık oluşturma ihtimali olan yardımlardır.Türkiye genelinde kamu ve STK lara bağlı vakıflar da olduğu gibi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının(SYDV) gelirleri, arasında fitre ve zekat ta yer almaktadır (Dodurka,2014, 15). Buna göre Türkiye’de uygulanan negatif gelir vergisi kapsamındaki sosyal yardımları bazı örnekler şunlardır (<http://www.sosyalyardimlar.aile.gov.tr>) ;

a)Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakdi Yardım Programı: Kadınların yoksulluktan daha fazla etkilendiği gerçeğinden hareketle oluşturulan “Eşi Vefat Etmiş Kadınlar” için bir nakit sosyal yardım programı geliştirilmiştir. Sosyal politika anlayışı çerçevesinde, ilgili vakfın müteveli heyeti tarafından yardım programından yararlanmasına yönelik karar verilen eşi vefat etmiş kadınlara muhtaçlıkları ve şartları sağlama durumları devam ettiği süre içerisinde aylık 250 TL olmak üzere 2 aylık periyotlarla 500 TL düzenli nakdi yardım verilmektedir.

b)Barınma Yardımları: Oturulamayacak derecede eski bakımsız ve sağlıksız evlerde yaşayan muhtaç vatandaşlara evlerinin bakım ve onarımı için aynı veya nakdi olarak yapılan yardımlardır. Bu yardım programı sayesinde evlerinin bakımını yapamayacak durumda olan ve kötü şartlarda hayatını idame ettiren vatandaşlarımız sağlıklı ve sıcak bir yaşam ortamına kavuşmaktadır.

c)Eğitim Yardımları: Yoksul kesimlerin eğitim imkânlarına erişilebilirliğinin düşük olması eğitimde fırsat eşitliğini ortadan kaldırmakta ve yoksulluğun nesilden nesle aktarılmasının önüne geçilmesinde en büyük problemi teşkil etmektedir. Etkili bir sosyal yardım politikası oluşturulmasında ve yoksullukla mücadelenin başarılı olmasında eğitim faktörü kritik bir önem taşımaktadır. Bakanlığımız bu gerçekten hareketle Fon kaynağının büyük kısmını eğitim yardımları için kullanmaktadır.

d)Şartlı Eğitim Yardımı: Nüfusun en yoksul % 6’lık kesiminde yer alan ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere, çocuklarının okula devam etmeleri şartıyla, “Şartlı Eğitim Yardımı” yapılmaktadır. Kız çocuklarına yapılan yardım miktarı erkek çocuklarına yapılan yardım miktarından daha yüksektir.

Aylık ödeme miktarları:

- İlköğretime devam eden erkek öğrenci için/aylık 35 TL
  - İlköğretime devam eden kız öğrenci için/aylık 40 TL
  - Ortaöğretime devam eden erkek öğrenci için/aylık 50TL
  - Ortaöğretime devam eden kız öğrenci için/ aylık 60 TL
- olarak belirlenmiştir.

e)Asgari Geçim İndirimine İlişkin Türkiye Uygulaması:193 sayılı GVK'nin 32'nci maddesine göre ücretin gerçek usulde vergilendirilmesinde asgari geçim indirimi uygulanır. Asgari geçim indirimi; ücretin elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan ve sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücretin yıllık brüt tutarının; mükellefin kendisi için %50'si, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için %10'u, çocukların her biri için ayrı ayrı olmak üzere; ilk iki çocuk için %7,5 diğer çocuklar için %5'idir. Ülkemiz de “asgari geçim indirimi” adı verilen uygulama sadece gerçek usulde vergilendirilen ücretliler açısından geçerlidir. İndirimin miktarı kişinin medeni haline ve çocuk sayısına göre

belirlenmektedir. Gelir düzeyi ne olursa olsun gerçek usulde vergilendirilen tüm ücretliler bu uygulamadan yararlanabilecektir. Asgari geçim indirimi, ücret geliri elde eden kişinin eline geçen net ücretini artıtıcı bir etki oluşturmaktadır.(Şenyüz vd., 2012, 78).

g)2022 Sayılı Kanun kapsamındaki İş ve İşlemler:2022 No'lu "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun" kapsamında 65 yaş üstündekilere ve engelli vatandaşlara SGK kaydı olmamak ve aylık gelirin asgari gelirin 1/3'ünden az olması şartıyla bağlanan nakit ve düzenli aylıklardır. 2014 yılı için yaşlılar için aylık 446,57 TL, %40-69 arasındaki engelliler için 893,17 TL ve %70 üstü engelliler için 1339,74 TL'dir. Bu nakit ödemelerde asgari gelir desteği niteliğindedir.

k)Muhtaç Asker Ailesi Yardımı: Askere gitmiş/gidecek olan kişinin, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve askerlik dolayısıyla dönemsel yoksulluk riski bulunan, fakir ve muhtaç durumda olduğu Mütevelli Heyet kararıyla tespit edilen resmi nikahlı eşi veya anne-babası bu yardımdan yararlandırılır. Ödemeler iki ayda bir 250,00TL. olmak üzere toplam 500,00TL. PTT aracılığıyla hak sahibine ödenir(KHK, 2011 :5)

l)Çeyiz hesabı ve Devlet katkısı: Türk vatandaşlarına ve 29/5/2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci maddesi kapsamına girenlere, 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununa tabi mevduat veya katılım bankalarının yurt içi şubelerinde Türk Lirası cinsinden çeyiz hesabı açmaları, asgari 3 yıl boyunca sistemde kalmaları, 27 yaşını doldurmadan ilk evliliklerini yapmaları ve evliliklerini müteakip ilgili bankaya başvurmaları hâlinde üçüncü fıkraya göre belirlenecek usul ve esaslara göre Devlet katkısı ödenir. Devlet katkısı ödemesi hesapta biriken toplam tutarın yüzde 20'sini ve azami 5.000 Türk Lirasını geçemez. Azami tutar her yıl yeniden değerlendirme oranı kadar artırılır. Azami tutarı üç katına kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir. (KHK, 2011 , 5)

m)Konut hesabı ve Devlet katkısı: Konut sahibi olmayan Türk vatandaşlarına, yurt içinde satın alacakları ilk ve tek konut için 5411 sayılı Kanuna tabi mevduat veya katılım bankalarının yurt içi şubelerinde Türk Lirası cinsinden konut hesabı açmaları, asgari 3 yıl boyunca sistemde kalmaları ve konutu satın almalarını müteakip ilgili bankaya başvurmaları hâlinde üçüncü fıkraya göre belirlenecek usul ve esaslara göre Devlet katkısı ödenir. Devlet katkısı ödemesi hesapta biriken toplam tutarın yüzde 20'sini ve azami 15.000 Türk Lirasını geçemez. Azami tutar her yıl yeniden değerlendirme oranı kadar artırılır. Azami tutarı üç katına kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir(KHK, 2011 , 5).

n)Doğum yardımı : Türk vatandaşlarına, canlı doğan birinci çocuğu için 300 TL, ikinci çocuğu için 400 TL, üçüncü ve sonraki çocukları için 600 TL doğum yardımı yapılır. Bu yardım Türk vatandaşı olan anne veya babaya, her ikisi de Türk vatandaşı ise anneye yapılır. (KHK, 2011 , 5)

p)Kadın İstihdamının Desteklenmesi İçin Büyükanne Projesi: Kadın İstihdamının Desteklenmesi İçin Büyükanne Projesi'nin amacı, 3 yaşını doldurmayan torununa bakan büyükannelere verilecek yardım ile hâlihazırda çalışıyor olan kadınların işgücü piyasasından çekilmelerini önlemek ve çocuklara büyükanne ile birlikte büyüme imkânı sağlayarak kültür aktarımına destek olmaktır. Büyükanne Projesi kapsamında, annenin fiilen çalışıyor olması kaydıyla, 3 yaşını doldurmayan torununa bakan büyükannelere 12 ay süreyle 425 TL karşılıksız maddi destek verilecektir. (<http://www.csqb.gov.tr> , 2017)

Sonuç olarak Türkiye'de negatif vergi uygulamaları yukarıda da bahsedildiği gibi, Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakdi Yardım Programı, Barınma Yardımları ,Eğitim Yardımı , Şartlı Eğitim Yardımı , Asgari Geçim İndirimi,2022 Sayılı Kanun kapsamındaki İş ve İşlemler, Muhtaç Asker Ailesi Yardımı, Çeyiz hesabı ve Devlet katkısı, Konut hesabı ve Devlet katkısı, Doğum yardımı, Kadın İstihdamının Desteklenmesi İçin Büyükanne Projesi alanlarında uygulanmaktadır.

Sonuç

Negatif gelir vergisi uygulamalarının Zekât müessesinden çok farklı olmadığı görülmektedir. Zekâtı yalnızca dini menfaat elde etmek için değil, aynı zamanda günümüz devlet yönetim sistemlerinde de uygulanabilmesi hedeflenmelidir. Ayrıca eğitim ve siyasi iradeyle zekât sisteminin başarısını ve hayatta kalmasını sağlanmalıdır. Zekât müessesesi maliye politikaları ve toplumsal eşitsizliklerin giderilmesinde daha büyük bir rol oynamalıdır. Müslüman ülkelerde zekâtın düzgün şekilde uygulanamamış olması zekât sisteminin asıl amaçlarının başarısını sınırlamaktadır. Malezya'da olduğu gibi bazı zorunlu zekât sistemleri, gelir vergisi olarak işlev gören zekâtın unsurlarını vurgular. Pakistan zekât uygulamalarını servet gelirleri üzerine yoğunlaştırarak yürütmektedir. Yemen zekâtı klasik içtihatlarla göre uygulamakta ısrar etmektedir. Bu seçeneklerin her biri, zekâtı yoksulluğun hafifletilmesine yönelik etkin bir sistem haline getirmek için farklı avantajlar ve güçlükler oluşturmaktadır

Özellikle Müslümanlar arasında zekât bilgisi zekât hakkındaki bilgiyi geliştirmek için ihtiyaçlar ve stratejiler geliştirilmelidir. Adil bir yaşam standardını belirlemek için, Malezya' da uygulandığı gibi

“kifayah” zekat'ın gelir yeterliliğine dayalı yaklaşımı bazı yoksulluk ölçümlerinde kullanılabilir. Böylece, ihtiyaç sahiplerine sosyal güvenlik sağlamak için yararlı bir mekanizma olabilir.

Günümüzde Müslüman ülkelerin çoğunda zekât zorunlu değildir ve de laik devlet sistemleri ile yönetilmektedirler. Dolayısıyla, zekâtın kurumsallaştırılmasının zorluklarını dikkate almak çok önemli bir gerekliliktir. Geliri belli bir seviyenin altında kalan tüm vatandaşlara zekât vasıtasıyla düzenli, nakit gelir transferleri Diyanet İşleri Başkanlığı altında veya kurulacak bir vakıf aracılığıyla yapılabilir. Diyanet İşleri Başkanlığının Kurban organizasyonları buna örnek teşkil etmektedir. Hâlihazırda ülkemizde bir çok kamu ve özel vakıfların gelirleri içerisinde zekat önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemizde zekât verme ve alma konusunda hassasiyet gösteren kişilerin bu konuda sıkıntı çektikleri bilinmektedir. Ancak zekât dağıtım konusunda bu vakıflar emredildiği gibi zekât dağıtımını yapılamamaktadır.

Daha şeffaf ve homojen dağıtım organizasyonları yapılabildiği takdirde hem zekat gelirleri artar hem de daha geniş kitlelere yardımlar ulaştırılabilir. Bu vesileyle hem zekât müessesesi daha etkin hale gelir hem de bireylere Allah ın zekât verme emrine uymada kolaylıklar sağlanmış olur.

“Sadakaları açıkça verirsiniz iyi olur. Eğer onları yoksullara gizlice verirsiniz sizin için daha iyidir. Böyle yaptığımız için Allah sizin günahlarınızı bağışlar. Allah yapmakta olduklarınızı noksansız bilir” (Bakara-271) .

Ayet i Kerime de belirtildiği gibi zekâtı bizzat şahsın kendisinden değil de kurum aracılığı ile almak zekât alanlarının gururlarının incinmemesine yardım eder. Ayrıca başkanlık ya da vakıflarda toplanan gelirler, genel kamusal giderlerin finansmanında kullanılmayacağı için gelir seviyesi düşük fertlere zekât verme kriterleri kapsamında düzenli yardımlarda bulunma imkânı veren bir kaynak elde edilecektir. Böylece de sosyal devlet olma vasfının gerektirdiği birçok harcama yapılabilecektir.

Kaynakça

Abu Bakar N.B.,(2007), “Abdul Rahim Abdul Rahman “A Comparati ve Study of Zakahand Modern Taxation” J.KAU: Islamic Econ.,Vol. 20,No. 1, p.33 pp: 25-40 (2007 A.D./1428 A.H.), www.researchgate.net/profile/NUR_BARIZAH_ABU_BAKAR/publication/201848387,Erişim tarihi: 22 Nisan 2017

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz/esi-vefat-etmis-kadinlara-yonelik-duzenli-nakdi-yardim-programi>, Erişim tarihi:14 Nisan 2017

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <https://www.csgb.gov.tr/home/announcements/0098/>, Erişim tarihi:14 Nisan 2017

Aktan, C.ve Vural,İ .(2002), ”Yoksullukla Mücadele Ve Negatif Gelir Vergisi Önerisi” s.2 Coşkun Can Aktan (ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 2002.

Armağan, S. (2009),“İslâm Dininde Sosyal Güvenliğin Temel Müesseseleri”, www. islamhukuku.com/Uploads/ Sayilar /ihad%2014 _ (p67-84)141.PDF, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy.14, 2009, s. 67-84, Erişim tarihi:26 Nisan 2017

Dodurka, B. Z.,(2014), Türkiye’de Merkezi Devlet Eliyle Yapılan Sosyal Yardımlar - Çalışma Raporu s.23, Aralık 2014 http://www.spf.boun.edu.tr/_img/1439808702_sosyal_yardim_raporu_-_aralik_2014.pdf, Erişim tarihi: 10 Nisan 2017

Diyanet İşleri Başkanlığı, İman ve İbadetler, İlmihal 2008 Ankara:476)

Erkal M, (2014), İslam Ansiklopedisi, cilt: 33; sayfa: 139, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, <http://www.islamansiklopedisi.info/>, Erişim tarihi:5 Nisan 2017

Eskicioğlu, O. (2007), Modern Vergi Anlayışı İle Zekat s. 465, <http://islamekonomisi.org/kategori/ekonomislam>

Eskicioğlu, O. (1979), İslam Ekonomisinde Gelir Dağılımı, ”Ücret Kira Kâr ve Gayri Meşru Gelirlerin Ekonomik Açından Değerlendirilmesi”, İzmir. Erişim: <http://www.enfal.de/gelir%20dagilimi.pdf> Erişim tarihi:2 Nisan 2017

Farıd , F.R. (1983),Theory of Fiscal Policy in an Islamic State, J. Res. Islamic Econ.,Vol. 1, No. 1, pp. 15-30 (1403)

Hazlitt, H.(2006),Fallacies of the Negative Income Tax,12/27/2006 <https://mises.org/library/fallacies-negative-income-tax>, Erişim tarihi:3 Mayıs 2017

Günaydın, İ., Yıldız, B., (2016), “Vergi Politikası İle Yoksulluk Azaltılabilir Mi?”,GJEBS Global Journal of Economics and Business Studies Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi www.gjeb.com -

ISSN: 2147-415X Bahar-2016 Spring-2016 Cilt: 5 Sayı: 9 (90-104) Volume: 5 Issue: 9 (90-104) ~ 93 ~
Erişim tarihi:6 Nisan 2017

Karabacak, Y. (2013), Sosyal Politika Aracı Olarak Vergilemenin İşlevleri: Türkiye Örneği s.228,
<http://search.proquest.com/docview/1459227676?pq-origsite=gscholar>, Erişim tarihi:13 Mart 2017

Karaman, H., (2003), İslam'ın Işığında Günün Meseleleri İz Yayıncılık, İstanbul, s.3- 6,
<http://www.hayrettinkaraman.net/kitap/meseleler/0116.htm>, Erişim tarihi:11 Nisan 2017

Kartal, M.A., (2015), “Küresel Barış Zekatla Gerçekleşir”, http://www.tefekkurdergisi.com/Haber-Mehmet_Abidin_Kartal_Kuresel_Baris_Zekatla_Gerceklesir-615592.html, Erişim tarihi:26 Nisan 2017

KHK, (2011), Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun
Hükmünde Kararname, *Kanun Tertip: 5Resmi Gazete Tarihi: 08.06.2011 Sayısı: 27958*, <http://www.mevzuat.gov.tr / Metin1.Asp?MevzuatKod=4.5.633 & MevzuatIliski= 0&sourceXmlSearch=&Tur=4&Tertip=5&No=633> Erişim tarihi:7 Mart 2017

Öncel, T. (1982), “Gelirin Yeniden Dağılım Politikası Aracı Olarak Negatif Gelir Vergisi”, Araştırma
Merkezi Konferansları, 1981 - dergipark.ulakbim.gov.tr. Erişim tarihi:17 Nisan 2017

Nursi, S., Risale-i Nur, Bakara Sûresi(21 / 307) / 3. âyetin tefsiri(8 / 8İşârâtü'l-İcâz ,
<http://www.erisale.com/index.jsp?locale=tr#content.tr.6.74>, Erişim tarihi:4 Nisan 2017

Seyidoğlu, H. (1999) Ekonomik Terimler Sözlüğü, s.497

Seyyar, A. (2010), “Yoksullukla Mücadelede Vatandaşlık Geliri Modelleri Tartışmaları: Tarihi
Perspektiften Günümüze Bir Yolculuk”; *Türk-İş Dergisi*; Sayı 389; s.2, Mayıs-Haziran
2010, http://sosyaliyaset.net/documents/04072010.asp#ftn_2 Erişim tarihi: 8 Nisan 2017

Smith, L. M., (2000) “ A Study of Paul A. Samuelson’s Economics: Making Economics Accessible to
Students, p.17 Massey University, New Zealand July, Economics (13th Ed). Mc Graw Hill,
http://mro.massey.ac.nz/bitstream/handle/10179/2178/02_whole.pdf?sequence= Erişim tarihi:16 Mart 2017

Spicker, P. (1995). *Social policy: themes and approaches*, London: Prentice-Hall.

Stiglitz, J. (1994), *Kamu Kesimi Ekonomisi*, Çev: Ömer Faruk Batırel, s.439, Marmara Üniversitesi
Yayın No:549, 2. Baskı, İstanbul

Şenyüz, D., Yüce, M. ve Gerçek, A. (2017), *Türk Vergi Sistemi*, 14. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın
Dağıtım.

Şener Ü., (2010), “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş
Gücü Politikaları “ *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı | Politika Notu | Sayfa 5*,

www.tepav.org.tr/upload/files/1271313906r3055.Yoksullukla_Mucadelede_Sosyal_Guvenlik.pdf, Erişim tarihi:16 Nisan 2017

TDV, Kur’anı Kerim Meali, <http://arsiv.diyanevakfi.org.tr/meal/mealindex.htm>

Taşcı, F., (2009), “Yoksulluğa Ve Yoksullara Dönük Ahlak Yaklaşımları” <http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/46666305/51-132-1-PB.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1492606513&Signature=8Y1jNNx5QT5TyBJcg29AvH3JMFQ%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3D>

Yoksulluğa ve Yoksullara Dönük Ahlak Yak. pdf, Erişim tarihi:6 Nisan 2017

Yay G, “Chicago Okulu, Milton Friedman Ve Monetarizm”, s.11, <http://gulsunyay.com/portal/documents/files/pysgy.pdf>, Erişim tarihi:18 Nisan 2017

Veit, J. W., (1998), “Setting Adequacy Standards How Governments Define Minimum
Incomes”, pp.23-27 <https://www.staff.ncl.ac.uk/j.veit-wilson/documents/sas.pdf>, Erişim tarihi:21 Nisan 2017